

Pavol Sucharek

Medzinárodná vedecká konferencia: *Racionálne – iracionálne (06–07 X 2014)*

*Международная научная конференция:
Рациональное – иррациональное (06–07 X 2014)*

Slovenské filozofické združenie pri SAV v spolupráci s inštitútom filozofie na Filozofickej fakulte Prešovskej univerzity v Prešove tento rok zorganizovalo medzinárodnú vedeckú konferenciu pod názvom *Racionálne – iracionálne*. Konferencia sa uskutočnila na Smolenickom zámku v dňoch 06–07 X 2014. Organizačný výbor vychádzal pri koncipovaní témy zo základného rozkolu, ku ktorému došlo už v antickom Grécku v súvislosti s potrebou zavedenia nového racionálno-politického poriadku do iracionálneho priestoru viery v náboženské mýty. Antropomorfná náboženská obraznosť mýtu začína odhaľovať svoju intelektuálnu neprimeranosť, básnický charakter a pôvod v naivnej projekcii. Následkom vzniku kritickej racionality sa na druhej strane nanovo formuje a ospravedľňuje náboženská výchova, reálne zasahujúca do eticko-politickej sféry a mýtus nadobúda novú, racionálnejšiu podobu filozofickej teológie, ktorá stojí pred špecifickou úlohou: musí zorganizovať svet v závislosti na odpovedi na otázku po skutočnosti v jej celkovosti. Obdobie stredoveku a najmä kresťanské vynálezy univerzálneho princípu rovnosti, stvorenia z ničoho alebo objav svetových dejín pôvodný rozkol medzi iracionálnou povahou skutočnosti (azda najlepšie dokumentovanou faktom, že ju vždy potrebujeme nejako vysvetľovať) a ľudskou potrebou poriadku ešte viac posilňujú, a podstatne prispievajú k novovekému fenoménu racionálneho konceptu vedy po vzore matematickej prírodovedy. Dejiny filozofie skrátka dobre ukazujú, že racionálne vyžaduje ako svoj komplementárny člen iracionálne, pretože racionalizmus – podľa slov M. Merleau-Pontyho – musí pripustiť aspoň jednu absurditu, totiž, že sa musí formulovať v podobe tézy. Naopak, aj iracionálne musí vykazovať nejaký zmysel, prinajmenšom tvrdením o vlastnej iracionálnosti. Filozofia je takto mutáciou racionálneho v iracionálnom a naopak. Inak povedané, aj iracionalizmus navzdory vlastným premisám trvá spoločne s racionalizmom na hodnote pravdy.

Ambíciou tohtoročnej konferencie, na ktorej sa zúčastnilo takmer 75 prednášajúcich, prevažne zo Slovenska, Česka a Poľska, bolo poskytnúť širší priestor pre filozofickú reflexiu väzieb racionálneho a iracionálneho. Bola otvorená

rozônorodým etickým, náboženským, sociálno-politickým, metodologickým, ale najmä metafyzickým implikáciám a historickým súvislostiam genézy problému. V tejto súvislosti rezonovalo niekoľko tematických okruhov rozčlenených do 4 konferenčných sekcií.

V rámci plenárnych prednášok vystúpili naši vzácní kolegovia: **D. Kubok** z Slezskej univerzity s témou *O pôvode filozofického kriticismu*, **E. Andreánsky** z katedry filozofie Univerzity P.J. Šafárika v Košiciach s témou *Racionalita, konanie a veda z (post)analytického pohľadu*, **L. Sabela** z Univerzity Komenského v Bratislave s témou *Racionálne-iracionálne a filozofia* a napokon **D. Gálik** z Filozofického ústavu Slovebnskej akadémie vied s témou *Racionálne a iracionálne vo vede*.

Z vystúpení v rámci sekcie „Antika“ treba spomenúť predovšetkým prednášky **S. Ciupku** *Iracionálnosť w myśleniu starożytnych Greków*, **M. Porubjaka** (*Racionálna zúrivosť. Nová rola thúrídosa alék u Tyrtaiá*), spoločný príspevok **F. Škvrndu** a **A. Kalaša** s názvom *Medzi daimoniom a logom – bol Sókratés veštec (vates)?*, **K. Boháčka** (*Věštící filosof nebo filosofující veštec: rozum a nerozum*) a **U. Wollnera** („*Ani z duba ani zo skaly*“ *Ap. 34d3-4*). **V. Konrádová** sa zamýšľala nad témou *Co si počít se zvířetem v nás: platónský obraz mnohotvárné duše*, nemenej zaujímavá bola filozofická interpretácia **D. Olesiňského** Platónskej dialektiky rozumu ako modelu kritickéj racionality, **A. Woszczyková** svoje úvahy o Plotionovi a Proklovi zase koncentrovala na problém iracionality zla. Záver sekcie priniesol trochu netradičný príspevok, s ktorým vystúpil **P. Sucharek** na tému *Maldineyovej fenomenologickej interpretácie mýtického boha Dionýza*.

Sekciu *Od stredoveku po súčasnosť* otvoril svojím príspevkom **M. Chabada** (*Vzťah rozumu a viery podľa Boethia z Dácie*), z najzaujímavejších vystúpení uvádzam prednášky **R. Nemca** (*Filozofické koncepcie passionis animae v neskorom stredoveku*), **M. Mičaninovej** („*Poznanie prítomnosťou*“ – *Suhrawardího riešenie vzťahu racionálneho a iracionálneho*), **V. Mandu** (*Rozum a viera vo filozofii J. Locka*), **D. Bębena** (*Czytając Fausta. Filozoficzne rozważania wokół tytanizmu*) a **M. Ples-Bębenovej** (*Rozum i wyobraźnia w „La Psychanalyse du Feu“ Gastona Bachelarda*).

Sekcia *Politika, etika a estetika* tematizovala najmä teoretické, praktické a estetické roviny racionálneho a iracionálneho; kritickú teóriu, hodnotu racionality a rozmanité patológie rozumu (L. Dunaj, B. Žmuda). **K.M. Cwynar** sa zamerala na kooperativizmus E. Abramovského (*Kooperatyzm Edwarda Abramowskiego i jego zasadność. Racionalne i irracjonalne przesłanki zasadności idei i ustroju politycznego*), **J. Tobiczyk** tematizoval vzťah racionálneho a nadprirodzeného (*Racionalność a nadprzyrodzoność – dylematy poznawcze i etyczne duchownego*), **J. Synowiec** sa pokúsil na vzťah racionálneho a iracionálneho aplikovať personalistický prístup (*Ethical Argumentation: rational or irrational? Personalistic approach*). Estetické výskumy našli svoj výraz vo vystúpeniach

M. Sulikowskiej-Janowskiej (*Racjonalność/ irracjonalność filozofii obrazów?*), **Š. Slaninovej** (*Filosofické aspekty racionálneho a iracionálneho v kontextu tvorby Kazimira Maleviče a Marcela Duchampa*) a **M. Wolekovej** (*Kapelusz Tristana Tzary. Początki kategorii przypadku w sztuce*).

Veľmi podnetné boli prednášky v sekcii *Skúmania racionality*, ktorú som mal česť moderovať. Príspevky slovenských a poľských kolegov sa vyznačovali vysokou odbornou úrovňou. **A.L. Zachariasz** predniesol príspevok na tému *Zasadnosť myslenia europejskeho a nowe idee*, **F. Mihina** riešil problematiku *Ratio v optike otázok nášho času*. Veľmi zaujímavú prednášku pripravili **K. Wieczorek** (*Europa 2014. Irracionalna suma partykularnych racjonalizmów*), **M. Bosak** (*Dwudziestowieczne koncepcje racjonalności. Interpretacje i uwagi*), **W. Wójcik** (*Spór (dialog) nauka – wiara jako próba zrozumienia granic racjonalności oraz irracjonalności*) a **W. Zięba** (*Racjonalność a metafizyka i nauka*). Zo slovenských prednášajúcich hodno spomenúť príspevky **L. Čupkovej** (*Racionalita a Bayesova teoréma*) a **J. Halasa** (*Pojem racionálneho aktéra a metóda idealizácie*).

Na záver možno konštatovať, že rôznorodé aspekty problematiky vzťahu racionálneho a iracionálneho boli doplnené živými diskusiami v sekciách. Každý z účinkujúcich má možnosť publikovať svoje príspevky v pripravovanom zborníku. Po každej stránke táto konferencia ako vrcholné podujatie slovenskej filozofickej obce splnila všetky očakávania. Túto konštatáciu je však potrebné vnímať najmä v zmysle poďakovania všetkým organizátorom a prednášajúcim za dobre vykonanú prácu.